

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Alfonsi Virvesii Canarien. Episcopi, Philippicæ
disputationes uiginti aduersus Lutherana dogmata, per
Philippum Melanchthonem defensa**

Virués, Alfonso de

Coloniae, 1542

VD16 V 1588

De uerae poenitentiae ratione & sacramento. Phil. X.

urn:nbn:de:hbz:466:1-33625

quidem sententia) philippus si partes pœnitentiæ absolutio-
nem & fidem posuisset, quam contritionem & fidem ponē-
do: Est enim pœnitentia sacramentum, porro Lutheranos
omnes, si constare sibi velint in doctrina, oportet sacramenti
cuiuslibet partes distribuere in verba et fidē. Pœnitentię ver-
ba sunt absolutio, quibus verbis adiuncta fides efficit sacra-
mentum, nam terrores & contritio nō tam sacramenti pars
esse videntur, atque conditio aut dispositio quædam sacra-
mentum suscepturi. Sed de his viderint ipsi, nobis enim fi-
des necessaria est ad pœnitentiam, non tamen est pars eius,
magis quam alterius sacramenti aut quam cuiusvis officij
Christiani, quibus tamen omnibus est necessaria, quia sine
ea impossibile est placere Deo. Testimonijs vero quibus Phi-
lippus probat, sola fide remitti nobis peccata, & superius sit
responsum, nec pernitiōsa tamen confidentia (quando mul-
ta eorum nunc repetit) illis innixi simplices Christiani, cæte-
ra ad pœnitentiam necessaria negligant, denuo mihi recen-
senda, si tamen prius nonnulla scitu necessaria de pœnitentię
ipsius ratione mōstrauero: sed ea alterius disputationis prin-
cipio referuemus.

Heb. 11

Philippica X. De veræ pœnitentiæ
ratione, & sacramento.

Pœnitētia
quid signi-
ficat.

Pœnitentia, cuius nomen frequens est in sacris
literis, præsertim in nouo testamento, vt nomi-
nis tantum rationem nunc explicem, displicen-
tiam incepti operis aut consummati cum resipia-
scentia significat, id quod Græce scientibus verbū μετανοίας
quo

quo Christus & eius apostoli semper vtuntur, præ se fert, pro quo vulgata æditio habet: pœnitementi & pœnitentiam agite, hoc est, resipiscite, tametsi pœnitentia aliquid videtur addere ad resipiscentiam. Resipit enim aut resipiscit, qui cum desipuerit, hoc est, quoquo modo a rectitudinis regula aberrauerit, tandem redit in viam. Pœnitet autem eum qui dolens damnat opus quod coeperat, aut patrarat. Non erit absurdum, si in vera nominis latini ratione perscrutanda latinissimi poetæ, tametsi ethnici, verbis vtamur: Scelerum si bene pœnitet, ait Flaccus, eradenda cupidinis prauis sunt elementa: Sed sacris literis, quod securius est, insistamus. Scriptura sacra de diuinis operibus humana verba fabricans, quippe quod hominibus loqueretur, pœnitentis animi speciem in Deo ipso, cui homines displicebant, luculenter adumbravit. Videns, inquit, Deus quod multa malitia hominū esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum, quod hominem fecisset in terra, & præcauens in futurum, tactus dolore cordis intrinsecus. Delebo, inquit, hominem, quem creauis a facie terræ: pœnitet enim me fecisse eos. His verbis proprius & expressius, quam vllis alijs pœnitentis animi affectiones explicantur, & ob hoc, vt omittamus nunc reconditiora mysteria, tam accurate, credo, a legislatore fuisse descripta, vt quādo homines legis transgressione identidem pœnitenda designant, sciāt quid pati, quid cauere, quid præstare debeat vere pœnitens: ac per hoc, pœniteat ne illum animo an verbis solummodo diligenter exploret. Etenim quem rei alicuius pœnitet, primum res ipsa displicet, mox

Gene. 6
Pœnitentis animi
tropus in
Deo.

displacētiam proximo loco sequitur animi dolor, vt complacētiam voluptas, post hæc cui vere displicet opus, cessat ab eo, quod latinis est resipiscere: neq; hoc tantum, sed apud semetipsum, damnans quod fecerat, quātum in se est, vellet infectum, quod si non pōt, præcauet in posterum, ne fiat vltterius. Omnes hos gradus complexa sunt verba Moysi, quos poenitentiae ratio & nomen includit, & res ipsa debet, si modo vera sit, continere. Alioquin cui horum aliquid deest, haud se existimet animo poenitere, sed specie quadam & vmbra poenitentiae cerebro conficta decipitur. Id quod Sauli primo Iudæorum regi cōtigit, & Christianorum multis hodie contingit. Poenitētia deniq; nihil aliud est, quā intima animi ad deū conuersio, quæ nemini pōt contingere, nisi se simul auerterit a creaturis, ad quas cōuersus peccauerat. Hanc auersionē a creaturis Paulus familiari sibi tropo mortem & mortificationem appellat, conuersionem vero ad Deum vitam & resurrectionem. Ad hæc omnia fides operatur, qua sumus insiti Christo, sicut & ad vniuersa pietatis officia. Nam cōuersio animæ ad Deum non fit nisi amicitiae fœdere, quo anima, quæ per peccatum Deo displicuerat, per nouam gratiā incipit illi placere, & esse grata: id quod nemini datū est, nisi per Christum: quā gratificauit nos pater, ait Paulus, in dilecto filio suo in gratia, in quo habemus redēptionem per sanguinem eius in remissionem peccatorum. In vno itaq; Christo Iesu patri complacēt, quicumq; displicuerant extra illum. Hoc gratificationis opus bonum illud est, quod iuxta prophetam nemo est qui faciat, nemo vsq; ad vnum, scilicet Christum. Cæteri omnes decli-

naue.

1. Reg. 15

Poenitentia quid est.

Eph. 1

nauerunt & inutiles facti sunt. Ecce seruus meus suscipiam
 eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea. Hic est
 filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Quid e-
 go scripturæ sanctæ loca enumerem, quibus hæc acceptio-
 nis gratia vni Christo tribuitur, & refertur accepta? Cum
 tota ferme clamet, & palam faciat hominibus legis aut phi-
 losophiæ doctrina confisis, non se magis posse reficere, post-
 quam semel peccando defecerint, quã se potuerant facere an-
 teq̃ essent, quin quemadmodum omnia per Christum facta
 sunt semel, ita per eundem quoties opus est, vniuersa reficiun-
 tur, per quem non modo tunc cum seipsum moriens obtulit
 patri, verũ & quoties fuerit opus, habemus accessum per fidẽ
 in gratia. Filioli mei hæc scribo vobis, vt non peccetis, sed et si
 quis peccauerit aduocatum habemus apud Patrem Iesum
 Christum iustum, et ipse est propiciatio pro peccatis nostris,
 non pro nostris aut tantum, sed etiam pro totius mundi. Hu-
 ius fidei professio suscipitur in baptismo, fructus vero est, nõ
 modo gratia illa prima, quam in illo sacramento accipimus,
 verum quæcunq̃ alia gratia, quæ nobis vel pœnitentibus re-
 stituitur, cuius symbolum est absolutio, vel augetur profici-
 entibus. Haud tamen ex hoc sequitur, fidem esse pœnitentiæ
 partem, tametsi verissimũ sit, quod sine fide pœnitentia esset
 inefficax, quemadmodum & oratio inefficax est sine fide,
 quia nihil promissum est nobis, nisi quod credentes petieri-
 mus: fides etiam diffinitur ab Apostolo quod sit speranda
 substantia rerum: non tamen propterea fides est pars oratio-
 nis nec spei, quanuis vtriq̃ vim conferat & fœcunditatem.

Hæc

Psal. 23
Isaie. 42
Matth. 3
& 17Rom. 8
1. Iohann. 2Matth. 27
Hebr. 11

Hæc obiter. Sed iam ad scripturarum loca, quorum occasio-
ne poenitentiae nomen & virtutem exposuimus.

Poenitentia
varie præ-
dicata iux-
ta varie-
tatem sce-
lerum a
quibus e-
rat resipi-
scendum.

Duo sunt hominum genera, quos Christus, prophetae, &
apostoli ad poenitentiam inuitant, quibusque peccatorum con-
donationem, si poenitentiam egerint, pollicentur: Alteri erant
infideles & impij, utpote qui pro Deo vero fictis numinibus
inseruiebant, & daemioniorum colebant simulachra, quibus
annumerandi sunt etiam Iudæi, qui Christum non suscipi-
entes nec Deum verum, cuius filius erat, de cætero habuerunt,
sed pro eo proprium quoddam simulachrum dei cuiusdam
inertis & infœcundi, qui nusquam est nisi in illorum opinione.
Nullus est enim alius Deus, nisi pater dñi nostri Iesu Christi
cuius deitatis essentiali cõmunionem isdem filius verus est De-
us: ita ut non duo aut tres sint dij, sed vnus Deus pater & fi-
lius & spiritus sanctus, essentiali simplicitate idem, subsistendi
vero ratione discretus. Quamobrem Iudæi ex quo Christum
dominum abiecerunt, deserunt etiam verum habere Deum.

1. Iohan. 2
Prouer. 30

Omnis qui negat filium, nec patrem habet. Quis suscitauit om-
nes terminos terræ: Quod nomen est eius & quod nomen
filij eius, si nosti: Alterum genus hominum, quibus poeniten-
tia prædicabatur, erant pij quidem, quod ad veri Dei cultum
& fidei professionem attinet, sed moribus flagitiosi, atque scele-
sti. Horum utrosque prophetae & apostoli admonent, suadent,
obsecrant, obtestantur, & tantum non cogunt, ut poenitentiam
agentes resipiscant, præcedentium omnium delictorum ve-
niam promittentes poenitentibus, et ad Christum conuersis:
Erat tamen iuxta delinquentium varietatem diuersa pro-
missio.

Quid fide-
libus.

Nam infideles, quorū maximum peccatum & cæterorū oīm caput esse videbatur incredulitas, tantum admonētur, vt ab ea resipiscant per fidē, futurumq; promittitur eis, vt simulatque ab infidelitate sua & impietate conuersi crediderint in Christum, oīm peccatorum remissionem accipiāt: Hinc illæ voces apostolorum in Actis & epistolis: Credite & baptizimini. Et illud Isa. quod Petrus & Paulus apostoli citant: Omnis qui credit in illum non cōfundetur. Et omnis fere apostolica prædicatio circa fidei locum præcipue versatur, quia cōmune erat tunc temporis toto orbi peccatum infidelitatis, nō modo gentibus, verum & Iudæis veri Dei quondam cultoribus: Porro credentibus cum pœnitentia prædicatur, tantum præcipitur, vt resipiscant a peccatis, nec sibi de fidei nomine blandiātur, cum sint quodammodo infidelibus deteriorēs. Melius enim erat illis viam iustitiæ non cognouisse, quam post agnitionem retrorsum auerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. Hinc illę prophetarū voces: Conuertimini ad me in toto corde vestro, &c. Item reuertatur vnusquisq; a via sua praua. Item: In quacuncq; hora peccator ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor. Et illud Hier. Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, quod loquutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi vt facerem ei. In his et id genus propheticis obiurgationibus & promissionibus nulla sit mentio fidei: quia illis fiebant qui veri Dei cultum, & fidem profitebantur, quinimo admonentur ne huiusmodi professione nifidentes, præcipuam pietatis partem, quæ in charitate si-

Act. 8. 15. 16
Rom. 10
Hebr. 11
Isaie 53

Quid credentibus sed flagitiosis prædicetur.

2. Petri 2

Iohel. 2

Hier. 18

Ezech. 18

ta est, negligenter. Hinc illud Hier. Nolite confidere in verbis
 mendacij, dicentes: Templum domini, templum domini est,
 &c. Et illud Iohannis Baptistæ: Facite fructus dignos poeni-
 tentiæ, & ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abra-
 am. Sunt & in apostolica doctrina aliquot huiusmodi loca,
 tametsi rara, quia vt diximus, vniuersum orbem eo temporis
 obruerat infidelitatis obducta caligo, quam necesse erat, pri-
 mum lucis euangelicæ splendore depelli. Petrus tamen apo-
 stolus cum Simonem, qui iam crediderat, & baptisma susce-
 perat, dura obiurgatione corripere, & ad iniquitatis suæ poe-
 nitentiam hortaretur, non ab eo denuo fidem exigit, sed vt a
 scelere suo resipiscat, & veniam precetur a Deo. Pœnitenti-
 am, inquit, age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte re-
 mittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Paulus etiam creden-
 tium Corinthiorum, quos in priori epistola obiurgauerat,
 pœnitentiam probans, & pœnitentis affectus singulos quasi
 membratim distinguens nullam fidei admiscuit mentio-
 nem: Gaudeo, inquit, non quia contristati estis, sed quia con-
 tristati estis ad pœnitentiam: Contristati enim estis secun-
 dum Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex vobis.
 Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in sa-
 lutem stabilem operatur, seculi autem tristitia mortem ope-
 ratur. Ecce enim hoc ipsum secundum Deum contristari
 vos quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensio-
 nem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed
 æmulationem, sed vindictam & cætera. Hinc vt & hoc at-
 tingam, habemus discrimen tristitiæ in pœnitentia (quod
 Phi

Tristitia
 duplex a
 theologis
 obseruata
 quam Phi-
 lippus ir-
 ridet.

Philippus damnauerat) haud esse omnino inepte & sine scripturarum autoritate a theologis obseruatum. Habemus praeterea varias poenitentiae partes, quarum praecipuae sunt tristitia, & resipiscentia: has theologi contritionem & satisfactionem appellant. Fidem tamen Apostolus cum tam copiose, atq; distincte de poenitentia differeret, non connumerauit. Quare hoc? Quia non cum infidelibus agebat, nec incredulitatis sed incontinentiae & praetermissae charitatis crimina illis exprobrabat. Alioq; cum Iudaeos aut caeteros infideles hortatur ad poenitentiam, ad fidem eos tanquam ad ianuam pietatis et asilum inuitat, atq; ex huiusmodi cōtionibus sumpta sunt omnia loca, quae Philippus pro suo dogmate citat, pia quidem illa, & ab ipsis verae pietatis fontibus hausta, sed ad causam, qua de nunc agimus, aut minime pertinentia, aut inconsideratius accommodata: Pertinent enim non ad poenitentiae, sed ad baptismatis sacramentum, cuius virtus est fides, quae ipsa prima fides non suscipitur, nisi ab ijs, quos prioris poenitet infidelitatis & vitae, unde & poenitentia simul & fides illis proponitur ad conuersionem. Nunc autem de poenitentiae sacramento disquirimus, quod sacramentum non suscipitur nisi a fidelibus, nec adhibetur nisi peccatis, post fidei professionem admissis, de quibus Philippica testimonia non loquuntur, sed illa quae nos in altero poenitentium ordine produximus: At Philippus in omnibus his ostendit subesse fidem, licet non explicetur, cum intercedat promissio, & propterea negat poenitentiam inueniri posse sine fide, praesertim si poenitentiae affectui, accedat absolutionis, qua

Contritio
& satisfactio a Paulo inter poenitentiae partes adnumerantur, fides vero nusquam.

Pœnitentiã
est nulla
sine fide.

sacramentum perficitur, effectus. Hæc nobis maxime probantur, & vltro fatemur pœnitentiam esse nullam sine fide, quinimo addimus nullum pietatis opus a nobis fieri posse, absq; fide. Sunt omnino vires humanæ ad quodcunq; opus bonum prorsus inualidæ, nisi illis diffisi fidamus Christi meritis & promissioni: Quis tamen ex hoc theoremate colligat, fidem esse cuiusuis boni operis partem? Hæc satis per se quidem sunt plana atq; perspicua, sed quo fieri queat apertiora, repetenda nobis est illa collatio dilectionis ad cognitionem, sine qua non potest esse cum tamen non sit pars eius. Quod si Philippus dixerit dilectionem & cognitionem esse diuersi generis affectiones, propterea non posse alteram alterius esse partem: hoc idem respondebimus ei de fide & pœnitentiã, quæ fides est in intellectu: pœnitentiã vero in voluntate: tristitia enim voluntatis est affectio, resipiscentiã autem seu cessationem a peccato oportet etiam esse in voluntate, cui peccatum inerat, nam & gratiæ, quæ in absolutione cõfertur, aut quoq; modo iustificat, subiectũ est voluntas. Quamq; vt illustrior sit victoria, etiam si donemus in ea potentia et eiusdem generis esse pœnitentiã & fidem, & hanc illi esse necessariã, vt proculdubio est, non tamen sequitur esse partem eius, quod sequens exemplum demonstrat. Species intelligibilis necessaria est ad intellectionem, & eiusdem generis affectio, puta cognitiui, cuius est & intellectio, nec tñ species ipsa, nec actus, quo intellectum immutat & memoriã fecundam format, est pars intellectionis. Hic videor mihi videre vos o Germani quotquot Lutherani causæ fauetis, aut per con-
tem

temptum porrecto naso supercilium obducere, & hæc omnia fastidire, aut præ animi indignatione clamare: Philosophica sunt ista, Sophistica sunt, indigna quæ fidei causæ admisceantur. Evangelica doctrina verbis simplicibus & planis non philosophorum est argutijs ex sacris literis expro-menda. Vera sunt isthæc vniuersa, non diffiteor, insipiens factus sum sed vos me coegistis in tam scrupulosam disputati-onem descendere, qui in confessione vestra, non contēti pœ-nitentiaē sacramentum probasse, quæ huic sacramento vide-rentur indigna reiecisse, quod satis erat, ijs qui simplicē con-fessionem non methodicas præceptiones instituebant pœni-tentiaē partes ad viuum (quod aiunt) resecare voluistis. Ad hæc Philippus theologis nostris inuidiam conflare conatus est, quasi totius Euangelij euerforibus, quod partitionem ve-stram non probauerint. Rem ergo inutilem, aut certe nō ne-cessariam a vobis susceptam, coactus sum persequi: tamen si, vt superius dixi, ego haud grauate cessissem vobis & Philip-po, asserentibus fidem esse poenitentiaē partem, non q̄ verū sit, sed q̄ illæsa possit pietate præteriri, modo sola fide conten-ti, non excluderetis confessionem illam possibilem & mode-ram, sine qua poenitentiaē altera pars nempe absolutio vobis constare non potest, quamq̄ ecclesia sanctarum scripturarū autoritate præcepit, nec satisfactionem quæ nihil aliud est, atque quatenus fieri valet, infectum reddere quod factū est perperam, & præcedentis vitæ studia in diuersum mutare. Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret, ^{o=} Eph. 4
perando manibus suis, quod bonum est, vt habeat vnde tri-

Luce 19

buat necessitatem patienti. Non furari eum qui fuerat ante
 furatus, sed honestis se operibus alere, resipiscentiæ est,
 suis vero laboribus etiam indigentî victum parare, satisfac-
 tionis, non illius, qua dominis ablata redduntur, nam hæc
 restitutio specialius appellari consuevit, sed huius quam di-
 ximus veræ poenitentiae esse partem. Vtranque complexus
 est & professus Zachæus ille vere poenitens. Domine, in-
 quit, ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, &
 si quid aliquem defraudaui reddo quadruplum. Et quanquã
 Philippus sibi videatur in hac materia regnare, ita vt aduer-
 sus theologos, qui confutationem scripserunt, indignis Chri-
 stiana modestia verbis insolescat, haud tamẽ omnia quæ the-
 ologi dicunt, sunt perinde leuiter et citra scripturarum auto-
 ritatem, atque videntur illi, prolata: Sunt quidem catholici
 nonnulli viri boni, qui tamẽ nihil præter summas confessio-
 num & aniles fabulas didicerunt, a quibus nullus est circun-
 stantiarum, nullus scrupulorum nodus nõ obseruatus, atqui
 ecclesiæ catholicæ fides, & instituta in nullius horum verba
 iurarunt, nec illos in hoc certamine, quo receptas ab vniuer-
 so populo Christiano satisfactiones damnare presumit Phi-
 lippus, proponere sibi debuit vt antagonistas, sed egregios
 viros Augustinum, Hieronymum, Chrysostomum, Cypria-
 num, Hilarium, Gregorium, Ambrosium, & cæteros eiusdẽ
 classis, quos Christianorũ grex in vniuersum sequitur, quos-
 que suæ poenitentiae & satisfactionum habet autores. Nam
 cætera, quæ Philippus insectatur, priuata sunt quorundã su-
 perstitutiones aut certe opinioniones, quibus fateor Christianorũ

con-

conscientias, quarum salus non ab humanis traditionibus sed a diuinis legibus pendet, obligandas non esse. Porro humanæ traditiones nobis sunt, non omnia quæ nobis homines tradiderunt, nihil est enim ferme, quod nõ per homines Deus hominibus tradiderit: sed ritus quidam, lustrationes, & expiationes, nõ ad Dei gloriam sed ad propriam aut gloriam aut commodum excogitata, aut quod non raro accidit, vana pietatis opinione commenta. Cæteræ quæ sancti viri, illi quorum modo meminimus, ad Dei gloriam et animarum vtilitatẽ ex sacris literis deprompta: nobis tradiderunt: non humanæ sunt adinventiones existimanda, sed vt diuina oracula, aut certe illis finitima suscipienda, vt suscepta sunt ab ecclesia. Quantumuis enim Lutherus & Philippus illos quasi homines contemnant, ac præ se fastidiant, nunquam tamen obtinebunt, vt ab vniuerso populo Christiano non suscipiantur vt diui, vtpote qui sanctarum scripturarũ arcana sanctissime simul & religiosissime tractauerunt, non ex eis sua commoda & vtilitates, non errorum latebras, aut nouorum dogmatum præsidia, sed solius Dei gloriam aucupantes. Omnes omnino illorum conatus, vniuersa studia horsum spectabant, vt Deus a cunctis hominibus & agnosceretur per fidem, & per charitatem amaretur. Quam ob rem verisimile est, quinimo pro verissimo haberi debet, purius illos atque simplicius scripturas sanctas intellexisse, quam isti, qui ad propriam gloriam & susceptas contentiones illis abutentes, cum omnia susque deque habeant, conuellant, euertant, se solos diuini verbi spiritum adeptos

nun-

nunquam non perstrepunt, nobisque quod huiusmodi spiritus expertes omnino simus, quoties eis noua docentibus non assentimur, exprobrant. Nos vero tantorum virorum præiudicio freti, fidenter audemus Lutheranos spiritus & Philippicos contemnere, vni totius ecclesiæ spiritui credere, & secundum illum asserere satisfactiones, non quidem illas canonicas, quæ iam dudum insolescere desierunt, sed tum solennes & communes, tum priuatas & peculiare, quibus etiam nunc ecclesia vtitur, esse diuina autoritate probandas & amplectendas. Superest nunc vt quando Christianæ satisfactionis autores veteres ecclesiæ sapientes esse diximus, alia quot eorum testimonia proferamus, ea tamen lege, ne quis a me satisfactionis nomen superstitiose velit exigere, satis erit si peccatorum remissionem satisfactione, redemptione, ablutio, placatione, solutione & cæteris huiusmodi uocibus aut locutionibus per nostra bona opera ostenderit, nobis posse contingere. Siquidem Philippus sola contentus fide, nullis nostris operibus, nec religionis quidem aut charitatis, locum in peccatorum remissione relinquit. Hæc est doctrina quam a catholica veritate diuersam ostendere nitimur idque patris, vt polliciti sumus, testimonijs, paucis quidem (ne crescat in immensum opus) sed proprijs, et ad quæ differimus causam omnino pertinentibus: Neque enim omnia, quæ antiqui sancti de elemosynis, ieiunijs, vigilijs, lachrymis, & precibus præceperunt, quæ innumerabilia pene sunt, ad satisfactionem pertinet aut pœnitentiã, quandoquidẽ illorum multa aut officij causa; aut pietatis debito, aut cohibendæ libidinis necessitate præ-

te præstantur: Quæ, etiam si satisfactionis fructu non careant, discernenda tamen sunt ab ijs locis, quibus præcipue eisdem operibus satisfacere & pœnitere docemur, ne incidamus in vicium peculiare Philippo, parerga pertinentibus admiscere, & specie tantum verborum mordicus arrepta, nullum discrimen causæ, temporis, rationis, qua prolata sunt, obseruare. Hieronymus igitur latinorum omnium (quod cæterorum pace dixerim) in sacris literis eruditissimus, in commentarijs Isa. cap. XL. Et hoc notandum est, inquit, quod nō soluantur peccata nostra, nisi de manu domini receperimus ea: Nec idem est solui peccata, atque dimitti. Cui enim dimittuntur, solutione non indiget, audiens in Euangelio: Confide filia, dimittuntur tibi peccata tua. Cui enim dimittuntur, propterea soluantur, quia purgata sunt, & soluta per pœnas. Huius discriminis, quod in remissionē peccatorum obseruatum est a Hieronymo, ignorantia (ne quid seuerius iudicemus) Philippum auertit a consideratione verborum: tametsi multa sint in scripturis sanctis, quæ nos peccata, non solum futura vitare, verum & præterita luere pietatis operibus & corporis castigatione, docent, de quibus inferius: nunc rursus Hieronymum audiamus. Si rex, inquit, nesciens Deum, hoc facit pro altero, nempe ieiunare, quanto magis nos pro peccatis proprijs inedia & vigilijs debemus Deum ad clementiam flectere: Locus est in commentarijs Danielis. Nec docuisse tantum hæc, verum & se fecisse declarat Hieronymus ad Pammachium scribens. Sed Iohannem Hierosolymitanum episcopum conueniens his verbis. Ob id & ego, inquit, An-

Hierony.

Matth. 9

Dani. 9

c tio

tiochiam, & ille (Innocentius videlicet presbyter) Constantinopolim vrbes celeberrimas deseruimus, non vt te in populis prædicantem laudarem, sed vt in agris & in solitudine adolescentiæ peccata deslentes, Christi in nos misericordiam deflecteremus, &c. Stulte quidem Hieronymus, si Philippus verus est autor, nam inter popinarum eructationes et puellares amplexus potuisset nullo labore, nullo negotio, sola tantummodo fide Christi misericordiam obtinere. Vt progredi præstat, ne patribus qui semel loqui cœperunt obstrepamus. Succedat ergo Hieronymo Cyprianus loco, tametsi tempore dignitate atq; adeo autoritate illum antecesserit. Dominus orandus est, inquit Cyprianus in sermone de lapsis, dominus nostra satisfactione placandus, qui negantem negare se dixit, qui omne iudicium de patre solus accepit, &c. Est quidem Christus Iesus propiciatio nostra, qui solus pro peccatis electorum patri satisfecit, eundemque placauit in cruce, quem tamē satisfactione nostra nobis esse placandum, admonet Cyprianus, ita tamē vt hæc satisfactio nostra sit opere, eius vero cui sit, & qui placatur, virtute. Quia sine me, inquit, nihil potestis facere. Rursus in eodem sermone Cyprianus: Confiteantur singuli, quæso vos fratres delictum suum dum adhuc qui deliquit in sæculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdotes apud dominum grata est, &c. Et paulo inferius: Ad dominum toto corde redeamus, iram & offensam eius ieiunijs, fletibus, planctibus, sicut admonet ipse, placemus. Apertissima quidem omnia hæc, sed instituto nostro

Cypria.

Matth. 10

Iohan. 3

3. Iohan. 3

Iohan. 55

Iohel. 2

stro proxima sunt, quæ ad Corneliũ contra hæreticos iam
 tunc suborientes scribit, & queritur: Datur, inquit, opera
 ne satisfactionibus & lamentationibus iustis delicta redi-
 mantur, ne vulnera lachrymis abluantur, pax vera falsæ pa-
 cis mendacio tollitur, salutaris sinus matris nouerca interce-
 dente, præcluditur, ne de pectore atque ore lapsorum fle-
 tus et gemitus audiatur: Quibus obsecro coloribus Philippi
 temeritas proprius posset adumbrari? Iam Cypriano proxi-
 mus sit Augustinus, Afer Afro, Episcopus Episcopo: cuius ^{Augustin.}
 multa sunt hac de re testimonia, sed nos vt in cæteris par-
 ca referemus. Enchiridij ad Laurentium cap. septuagesimi
 verba sunt hæc: Sane cauendum est, ne quisq̃ existimet infan-
 da illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non posside- ^{1. Cor. 4}
 bunt, quotidie perpetranda, et elemosynis quotidie redimē-
 da in melius quippe est vita mutanda, et per elemosynas de
 peccatis præteritis est propiciandus Deus, non ad hoc emen-
 dus quodam modo, vt ea semper liceat impune committere.
 Nemini em̃ dedit laxamentum peccandi, quanuis miseran-
 do delectat iam facta peccata, si non satisfactio congrua negli-
 gatur. De quotidianis autem breuib; leuib; que peccatis,
 sine quibus hæc vita non ducitur quotidiana oratio fideiũ
 satisfacit. Item contra Cresconium grammaticum libro II.
 cap. XII. omnes in eo donatistas alloquens. Ideo vobis non
 videntur, inquit, mundari, cum ad nos a vobis transeunt,
 quia non denuo baptizantur, quasi solo baptismo, quem re-
 peri non oportet, cum idem atq; vnus est, homines ab errore
 mundentur. Mundantur & verbo veritatis ab illo, qui ait:

Iohan. 15 Iam vos mundi estis, propter verbum quod loquutus sum
 vobis: mundantur & sacrificio contriti cordis ab illo de quo
 Psalm. 50 dictum est: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor cō-
 tritum & humiliatum Deus non spernit: Mundantur &
 Lucæ 11 eleemosynis, ab illo qui ait: Date eleemosynam & ecce om-
 1 Cor. 13 nia munda sunt vobis. Mundantur ipsa quæ supereminet
 1. Petri 4 omnibus charitate ab illo qui per apostolum Petrum dixit:
 Charitas cooperit multitudinem peccatorum, &c. Quid?
 Charitatem potest habere is cui opus est emūdari peccata?
 Viderit Philippus cuiusmodi peccata sint, quæ, parta chari-
 tate, supersunt eadem charitate mundanda, nam Augusti-
 nus non asserit modo, verum & probat, interdum pecca-
 ta charitate mundari. Sed de hoc paulo inferius differemus.
 Id ipsum quod nunc eleemosynæ, alias tribuere solet ieiunio
 & orationi, quas in iustificationis nostræ societate coniun-
 git. Hæc, inquit, iustitia hominis in hac vita: ieiunium, elee-
 mosyna, oratio. Vis orationem tuam volare ad Deum? Fac
 illi duas alas, ieiunium & eleemosynam, &c. Iure quidem iei-
 unio orationi & eleemosynæ iustitia nostra tribuitur, cum
 eisdem rebus & peccata remittantur, & peccatores iustificen-
 tur. Nec valet hic Philippus iustitiam quandam inualidam,
 & quæ solo nomine iustitia sit, comminisci, cum præter hoc,
 quod omnia hæc ad Deum quem respicit vera iustitia, retu-
 lit Augustinus, dixerit paulo superius. Ergo ex animo fac
 vt ille qui intus videt, adhuc loquente te dicat ecce assum,
 Non igitur extimam & politicam, sed spiritalē & intimam
 docet iustitiā, cū illam oratiōi, ieiunio, & eleemosynæ tribuit.
 Appel-

Appellat vero iustitiam huius vitæ, hoc est, gratiæ iustitiam, ut discernat ab alterius vitæ iustitia, de qua Petrus apostolus epistola secunda: *Nouos, inquit, cælos & nouam terram &* ^{2. Pet. 3} *promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat: Hæc est iustitia gloriæ, cui non opus erunt ieiunia, preces, & elemosynæ, quæ hominis iustitiam in hac vita esse dicit Augustinus: Locus est in enarratione psalmi quadragesimisecondi. Contra Iulianum vero Pelagianum testimonio etiam v-* ^{Basilii.} *titur magni Basilij, ad cōmendationem ieiunij, id quod non communis interpretis, sed eiusdem Augustini verbis ascribam, ut in vno testimonio duorum clarissimorum hominū complectar authoritatem. Sed audi, Augustinus ait, quod ad rem præsentem spectat, quid de peccato primi hominis ad nos etiam pertinente dicat iste sanctus sine vlla ambiguitate Basilii, quod etsi reperi interpretatum tamē propter diligentiore* ^{Basilii.} *rem veri fidem verbum e verbo malui transferre de græco: In sermone de ieiunio: Ieiunium, inquit, in paradiso lege constitutum est, primum enim mandatum accepit Adam. A ligno sciendi bonum & malum non manducabis. Non manducabis autem, ieiunium est & legis cōstitutionis initium. Si ieiunasset a ligno Eua, non isto indigeremus ieiunio: Non enim opus habent valētes medico, sed male habentes. Aegrotauimus per peccatum, sanemur per pœnitētiā. Pœnitentiā vero sine ieiunio vacua est, &c. Si ieiunium pœnitentiæ non adiunxisset. Basilii, posset ambigi vtro de ieiunio loqueretur, de illo ne quo vitare peccata futura, an de illo quo præterita luere consueuimus, verum cum pœnitentiā*

præteritorum esse peccatorum nemo scit qui nesciat, quem nisi satisfactionis locum potest in pœnitentia habere ieiunium: qui pœnitentiæ virtus asseritur, & de quo Basilius in eodem sermone dixerat paulo superius. Satietas corporis habet hilaritatem, ieiunium vero animæ lucrum atq; salutem. Gaude, si sapias, quod tibi a medico pharmacum necans peccatum præbetur. Porro autem cū Augustinus a latinis nos transtulerit ad græcos, iure Chrysothomus periclitanti pœnitentiæ nunc ferret suppetias, nisi tanta se copia verborum effunderet, vt periculum sit, ne semel admissus, omnia occupet, neq; vnq̄ eleemosynas & ieiunia cōmendandi finem faciat. Idcirco aliquot loca carptim attingamus potius quam producamus. Scripsit de pœnitentiā eiusq; partibus & virtute multoties, decem præsertim Homilias, in quarū prima sic ait: Ieiunium seruos existentes nos (peccati scilicet) atq; ligatos inueniens, vincula remittit, & tyrannide liberat, pristinaq; in libertatem reducit. Et paulo inferius: Quemadmodum ieiunio spreto, mortem spernenti addidit. Sic iterum eodem honorato, de morte reuocat. Nam & volens tibi ostendere rei virtutem, potestatem ipsi dedit, post sententiam, post abductionem, abductos media rapere de via, atq; reducere ad vitam, &c. Commemoratoq; Ninuitarum exemplo, quos post sententiam damnationis dicit ieiunio reductos ad vitā, alijsque exemplis adiunctis ita colligit. Igitur ieiunium mirare pronisque manibus suscipe, quoniam quidem & in camino fert opem, atq; in leonum custodit lacu, dæmonesque fugat, & Dei reuocat sententiam, &c. Fastidiat quantū velit

Phis

Chrysoth.

Iona 2

Philippus nostrorum ieiuniorum satisfactiones, nos de voce nunq̄ contendemus, rem vero dicimus esse placare Deum, eiusq̄ pro peccatis nostris meritam mutare sententiã. Rursum Chrysostronus sermone de confessione super illud Psalmi: Confitemini dño qm̄ bonus, &c. Spiritus sanctus medelam purgandi facinoris & curam admissi delicti obtulit: dñi qualiter iram Dei placeremus ostendit. Non vult peccatoribus inferre vindictam, qui dare quærit, confitentibus veniã. Et paulo inferius: Cõfessio enim pœnitentiam monstrat. Satisfactio veniam sibi diuina pietate conciliat: Et in fine sermonis. Confessio reddat, quod peccatum detraxerat: curet pœnitentiã, quod delictorum macula sordidauerat, serpentinum virus, satisfactionis antidoto recuretur, peccatorum venena, precum instantia depellantur, vt dominum: quem nobis delicta fecerant iracundum, reddant obsequia digna placatum: & qui a nobis fuerat peccatis offensus, confessione nobis reddatur misericors, & pius. Quæ vero aut cuiusmodi sint hæc obsequia, innumerabilibus pene locis declarat isdem Chrysostronus: sed nos breuitati studemus: Cõfessione tamen quarta de Lazaro sic ait: Vt igitur neque puniamur, neque pœnas demus in alio sæculo, in suam quisq̄ conscientiam ingrediatur, vitamq̄ explicet, cunctisque commissis diligenter excussis, condemnet animam, quæ hæc patrauit, puniatq̄ cogitationem, affligat crucietq̄ suam ipsius mentem, supplicium a seipso exigat a peccatis, per condemnationem, per diligenter actam pœnitentiam, per lachrymas, per confessionem, per ieiunium, per eleemosynam, per continentiam, per cha-

Psalm. 17

charitatē, vt possimus omnes, omni modo hic depositis peccatis, multa cum fiducia illuc proficisci. Et in opere de poenitentia, quod modo citauimus, Homelia quinta. Illic, nempe in vniuersali & postremo iudicio, magnum iudicem ars rhetoris nulla decipiet, & nullius potentia mitigatur, dignitati non condescendit, non veneratur personam, sed tremendum & implacabile iusti iudicium. Hic vero iudicem exorabimus, & placabimus, non pecunia, magis autem, si verum dicere oportet, clemens ipse piusq; pecunia suadetur, non ipse manu, sed p̄ inopē accipiens: Da inopi pecuniam, & iudicem mitigaueris. Hæc autem dico, fratres, alliciens vos, quoniam quidem poenitentia sine elemosyna mortua est: & sine plumis nequit volare poenitentia, pennas elemosynæ nō habens. Et paulo inferius alio tropo: Num negotiationis alia est ratio, quam quod minori empta maiori precio vendat, atq; duplicatam sibi summam inueniat: Tales igitur nobis Deus nunquidinas proposuit, modico iustitias eme, quo multo vendas in seculo futuro, &c. Quam ergo satisfacit emptor venditori in legitima mercatura, tam fideles elemosynæ & ieiunia satisfaciunt Deo, sed meritis Christi, a quo nos elemosynas dandi atq; ieiunandi virtutem: ieiunia vero & elemosynæ vim satisfaciendi gratis accipiunt: Haud secus intelligenda sunt verba Cyrilli, quibus in Leui. lib. XV. ait, poenitentia & bonorum operum precio redimendam esse conscientia domum, si nobis peccantibus venundari contingat. Citat illud Pauli. *2. Cor. 5* Domum habemus non manufactam æternam in coelis, & addit: Hæc est ergo domus, quam ædificare nemo potest, nisi in
sim-

Cyrillus.

2. Cor. 5

simplicitate mentis & puritate cordis. Sed quoniam accide-
 re solet, vt etiam qui bene ædificauerit, & domum sibi coele-
 stem bene agendo, & bene viuendo ac recte credendo con-
 struxerit, incurrat alicuius peccati debitũ, & hanc a crudelissi-
 mo foeneratore venundare cogatur, ac labores suos transfun-
 dere in alium: pietas & clementia legislatoris occurrit, vt in-
 tra certum tempus redimi possit. Si tamen inuenerit, inquit, Leuit. 15
 manus tua precium, quod restituat. Quale precium? Pœni-
 tentiæ sine dubio lachrymis cõgregatum, & manibus, id est,
 labore boni operis inuentum, &c. Hæc lib. XV. Libro vero
 secundo eiusdẽ operis ita dixerat: Audisti quanta sint in lege
 sacrificia pro peccatis, audi nunc quantæ sint remissiones pec-
 catorum in Euangelio. Est ista prima, qua baptizamur in re-
 missionem peccatorũ. Secunda, remissio est in passione mar-
 tyrii. Tertia est, quæ per eleemosynam datur. Dicit em̃ Salua-
 tor, veruntñ date quæ habetis, & ecce omnia munda sunt vo-
 bis. Lucæ 11 Quarta, nobis fit remissio peccatorum, quãdo & nos re-
 mittimus peccata fratribus nostris: Sic enim dicit ipse domi-
 nus & saluator. Matth. 6 Quia si remiseritis fratribus vestris ex corde
 peccata, & vobis, remittet peccata vestra pater vester: Quod
 si non remiseritis fratribus vestris ex corde, nec vobis remit-
 tet pater vester. Et ipse in oratione nos dicere docuit. Ibidem. Remit-
 te nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus
 nostris. Quinta, peccatorum remissio, cum conuerterit quis
 peccatorem ab errore viæ suæ. Ita enim dicit scriptura diui-
 na. Iacobi 5 Quia qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ,
 saluat animam eius a morte, & cooperit multitudinem pec-
 d cato-

F. ALFONSVS VIRVESIVS

catorum. Sexta quoque sit remissio, per abundantiam charita-
 tis: sicut & ipse dominus dicit: Amen dico tibi, remittuntur
 ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Et Apostolus di-
 cit: Quoniam charitas operit multitudinem peccatorum. Est
 adhuc & septima, licet dura & laboriosa, per poenitentiam
 remissio peccatorum: cum lauat peccator lachrymis stratum
 suum, & sunt ei lachrymae suae panes die ac nocte: cum hon-
 erubescit sacerdoti domini indicare peccatum & quaerere
 medicinam, secundum eum qui ait: Dixi pronuntiabo ad-
 uersum me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem cor-
 dis mei. Longum esset nunc, transcribere distributionem,
 qua Cyrillus omnes has peccatorum remissiones refert ad le-
 gis veteris sacrificia: satis sit, eius autoritate probasse, nostris
 elemosynis ac ceteris operibus bonis peccata remitti, condo-
 nari: & cum debita sint, quae nos diuinae iustitiae reddunt
 obnoxios, poenitentiae & bonorum operum satisfactione
 solui. Quod id ipsum Irenaeus etiam declarat, dicens: Doce-
 bat (nempe Christus) ut facerent praecipua, quae ab initio
 praecipit Deus, & ut veterem cupiditatem per opera bona
 soluerent, & sequerentur Christum. Quoniam autem ea,
 quae possidentur, pauperibus diuisa, solutionem faciunt praer-
 teritae cupiditatis, Zachaeus facit manifestum. Ecce, dicens,
 dimidium bonorum meorum do pauperibus, etsi cuius quid
 defraudauit, reddo quadruplum. Locus Irenaei est libro III,
 aduersus haereses Valentini cap. XXV. Sed iam ad Latini-
 nos reuertamur, nempe ad Ambrosium, nam Augustini a
 quo digressi sumus testimonia uniuersa transcribere res es-
 set

Luce 7

1. Pet. 4

Psal. 6
Psal. 41

Psal. 31

Irenaeus.

Luce 19

Ambrosi.

set iusti voluminis. Ambrosius vero de pœnitētia lib. II. cap. VIII. sic ait: Plura soluendi habet subsidia, qui Deo, quam is qui homini debet. Homo pecuniā pro pecunia reposcit, quæ non semper debitori præsto est, Deus affectum exigat, qui in tua potestate est. Nemo pauper est, qui Deo debet, nisi qui se ipsum pauperem fecerit. Etsi non habet, quæ vendat, habet quæ soluat. Oratio, lachrymæ, ieiunia, debitoris boni census est, multoq; vberior, quam si quis ex precijs fundorum pecuniam sine fide deferat. Denique pauper erat Ananias, cum ^{Act. 5} vendito agro pecuniam deferret ad apostolos, vnde nec soluere se potuit, sed implicauit. Diues illa vidua, quæ duo æra ^{Marc. 12} minuta in gazophylacium misit, de qua dictum est, Hæc ^{Luce 21} vidua paupercula plus omnibus misit. Non enim pecuniam Deus sed fidem quærit. Nec ego abnuo, liberalitatibus in pauperes factis posse minui peccata: sed si fides commendet expensas. Quid enim prodest collatio patrimonij sine gratia charitatis? &c. Quid? Soluunt Deo, qui precantur, qui ieiunant, qui lachrymas fundunt, & non satisfaciunt? An potest quisquam, creditori soluere, cui non satisfecerit? Hæreat in vocabulis Philippus, mordicus verba teneat, nos rem ipsam quocunque vocabulo signetur (nam multis potest explicari) disquirimus. Iam quod Ambrosius iniquior est elemosynæ, & parum illi videtur tribuere, propter eos facit, quos Augustinus (vt superius citauimus) dicit quotidie perpetrare crimina, & quotidie elemosynis redimere: hi enim sine gratia charitatis, quam in elemosynis requirit Ambrosius, conferunt patrimonia. Alioquin

d ij plures

plures habet eleemosyna promissiones, quam reliqua siue religionis siue pietatis opera, de qua vide, quid alibi dicat Ambrosius. Si tam graue peccatum fuerit vt minime solis fletibus abluatur: addamus misericordiae oleum, acrimoniamque ieiunij. Nullum enim tam graue delictum est, quod non purgetur abstinentia, eleemosynis extingatur. Ait enim sanctus propheta. Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Magna ergo est eleemosyna, quae ardentium criminum globos benevolentiae suae fonte refrigerat: & quodam irriguo largitatis obruit incendia delictorum. Vt quauis offensus Deus, quauis criminibus prouocatus: cogatur liberare eleemosynis, quem disposuerat punire peccatis. Cogitur enim a nobis quodam modo, dum compellitur pro actibus nostris mutare sententiam: & in vno eodem homine nunc faueritate iudicis promoueri, nunc patris pietate blandiri: Pater enim vobis Deus est, cum bene agimus: iudex noster est, cum peccamus, locus est in sermone de natiuitate domini. Et enarrans illud Christi, quod habetur apud Lucam: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Vides, inquit, quanta remedia? Mundat nos misericordia, mundat nos dei sermo, iuxta quod scriptum est: Iam vos mundi estis, propter sermonem quem loquutus sum vobis. Nec hoc loco solum, sed etiam alijs quanta gratia sit, expressum tenes: Eleemosyna enim a morte liberat. Et concludere eleemosynam in corde pauperis, & haec pro te exorabit in die malo, &c. Similis est Augustino & Ambrosio Hilarius in improbanda vana ieiuniorum & eleemosynarum fiducia, qua legitima commendat vtilius.

Ecc1 3

Luce 11

Iohan. 15

Thob. 4

Ecc1 19

Hilarius.

lius. Nos, inquit, si semel ieiunamus, satisfecisse nos arbitramur: Si aliquid ex horreo domesticarum facultatum inopiamus, impleuisse nos iustitiam credimus, ieiunantes vt aut placeamus hominibus, aut corpora cibis fessa releuamus, & inter ipsa ieiunia, stupra, iniurias, odia cogitantes: donantes autem exiguum nescio quid dum pulsantem fores nostras inopem non sustinemus: aut dum bonitatis famam inani et ociosa hominum opinione sectamur, & deberi nobis vt audiamur, existimamus. En opera, quibus meriti fiduciam detraxerunt pietatis antistites: quorum verbis abusa Lutherana temeritas vniuersis negare conatur. Obsecro per Deum, si nulla ieiunia, nullae satisfaciunt eleemosynae, aut quicquam merentur, quid opus erat illis dūtaxat tum ieiunijs, tum eleemosynis satisfaciendi vim adimere, quae parce, quae maligne, quae inaniter & humanis tantum affectibus assumuntur? Quanto simplicius erat & facilius quod Philippus facit vni eo verbo cunctis operibus nostris, optimis etiam, meritum & satisfactionem detrahere? Sed hoc nemo sanctorum ausus est patrum. Prauos hominum corrigebant affectus, quo facilius bona opera merendi fructum assequerentur, inanem praeterea confidentiam cohibebant, bona vero opera nunquam damnabant, neque ausi sunt illis satisfaciendi vsum, & Christi gratiae promerendae virtutem negare. Fidei quidem salutis nostrae summam vt pietatis basi & fundamenta tribuunt, quae sine fide impossibile est placere Deo, nemo tamen eorum hoc Heb. 11 asserit, quod sola sit fides, quae placeat atque a deo sola placet & mereatur, quin fidenter pronunciant nostris bonis operibus

d iij bus

bus (vocat autem bona opera ieiunia, preces, eleemosynas) fati fieri Deo, atque a deo placari nobis Deum et promereri eiusque mutari sententiam. Nam his omnibus verbis vtuntur & alijs huiuscemodi. Iam vt oia hæc hominum cõmentata fingat esse Philippus, & velut humanas contemnat adinventiones, quid dicturus est ad scripturarũ testimonia, quibus luce clarius apparet, vtilis esse, ne dicam necessarias, ad placandum Deum, & peccatorũ veniam promerendam, huiusmodi satisfactiones? Apud Luc. Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Item apud Mat. Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui videt in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Quid obsecro reddet pro ieiunio? Bona fortassis temporalia, quæ nequissimis quibusque nepotibus & heluonibus interdũ largius conceduntur? Præclaræ scilicet munus pro quo Christus ieiunium commendavit, & ieiunandi modum tan topere nobis tradiderit: Quid ergo dabit, nisi peccatorum veniam viuentibus, & gloriã decedentibus? Nam gratiam & gloriã vt ait Propheta, dabit dominus: Hæc nimirum sunt dona quibus nos inuitat Christus, & allicit, quæ per seipsum & in abscondito reddit pater. Nam cætera per homines & elementa largitur, aut potius pene citra discriminẽ euulgat, qui facit oriri solem suum super bonos & malos, et pluit super iustos & iniustos. Porro gratia delictorum veniam continet, sine qua nemo potest gratus effici Deo. Quod per semetipsum Christus hic de ieiunio docet, per prophetas suos ante

Lucæ 11

Matth. 6

Psalm. 83

Matth. 9

os ante

os ante docuerat, ieiuniorum faciens delectum, quorum legitima probat, notha condemnat, quēadmodum in Iona. ^{Ionæ} Niniuitæ ad prædicationem Iong credentes prædicauerunt solenne ieiunium, vestiti faccis a maiori vsq; ad minimum; & dicentes: Cōuertatur vir a via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum. Quis scit, si conuertatur, & ignoscat Deus, & reuertatur a furore ira sua? Et addit scriptura: Et vidit Deus opera illorum quia conuersi sunt de via sua mala, &c. Quod Niniuitæ crediderunt in Deum, quod conuersi sunt a via sua mala, & ab iniquitate, qui erat in manibus eorum, necessitatis fuit. Oportet enim, vt superius diximus, quem vere pœnitet, vt ab opere cesset, & resipiscat, & quod peccatum vsq; adeo illi displiceat, vt nollet omnino peccasse, ex quo affectu, quando nō potest, quod semel factum est, infectum reddi, procedit, vt ieiunijs & lachrymis & afflictionibus vltionem de suis facinoribus sumat, quod spontaneū quidem est, nisi tamē esset vtile, & ad diuinam vltionem deprecandam maxime conduceret, nunquam sacris literis probaretur, nec ad pœnitendi exemplum esset nobis ab eisdem ^{Isaiæ 58} propositum, vt est apud Isaiam. Nolite ieiunare sicut vsque ad hanc diem, vt audiatur in excelso clamor vester. Et addit conditionem, qua legitimum sit ieiunium nempe resipiscen-
tiam a peccatis præteritis, cui additum, misericordiam Dei cum ieiunium tum eleemosyna adipiscitur. Tunc inuocabis, inquit, & dominus exaudiet, clamabis, & dicet, ecce assum, quia misericors sum dominus Deus tuus.

Philip